

אֲדוּמָה תְּמִימָה

שאלות ותשובות
בנושא פרה אדומה בימינו

התשובות לוקטו מתוך הספרים 'פרה אדומה כהלכתה'
'ו'טהרת ישראל'
על ידי תלמידי ישיבת המקדש.

עיצוב כריכה- יראה שריד

זכות תמונה של הפרות- איתן קופיאצקי

לבירורים ושאלות- אברהם שאול פואה

0556649755

הקדמת הרב קוק זצ"ל למשפט כהן

"שתים הנה קוראותינו בעוונינו בחורבן בית חמדתנו: מחלה פנימית ומחלה חיצונית. המחלה החיצונית הוא החסרון המורגש, שבית קדשנו ותפארתנו היה לשרפת אש, ואין אנו יכולים לקיים את המצוות הרבות הבאות על ידו, וגלותנו מארץ קדשנו, שמתוך כך אנו נשבתים מעבודת ד' בכל המצוות התלויות בארץ ואשרן הנפלא. ויותר מר מזה; הוא המחלה הפנימית של חסרון התורה וידיעתה, שביחוד על ידי העדר קיומנו בפועל את אלה המצוות הקדושות, התלויות במקדש ובארץ הקדושה, שאם היינו נוהגים בהן למעשה ודאי היו הלכותיהן מבוררות לנו ועיקריהן היו שמורים בידינו, ומפני מעוט המעשה בהן אבדה עצה ותושיה ביחוד בהלכות הגדולות הללו ...

ולעומת זה עלינו להבין, כי מעוט שימת הלב והיסח הדעת מחלקי התורה הללו, שהם עיקריים לישועת נפשנו, גורם בעוננו רחוק עת הישועה כי איך נבא אל הארץ ולא שמנו אל לב לדעת משפט אלהי הארץ, אשר הוא ארון כל ועיניו בה לעטרה בחוקי צדק ותורות אמת. ובעוננו אנו רואים, שכמו שרבה העזובה בשכחת כלל התורה מסבת גלותנו, כן עוד יותר נעזב וניטש הוא חלק התורה התלוי בארץ ובמקדש, כי דורשיו מעט והוגיו נער יכתבם. על כן רחקה הישועה, ושיבתנו לארץ קדשנו הולכת בכבודות, תחת אשר הי' לה לצעור צעדי ענק, כי עת לחננה כי בא מועד, גם רצו עבדי ד' ועמו אבני' ויחוננו עפרה תל"ת.

... אבל נפשי יודעת שסבת הדבר הוא מצד כי ציון היא, המצוינת בחוקיה ובהלכותיה מפני רוב מעלתה, דורש אין לה, וכאשר ישוּבו בניך לדרשך, בהבטל הסבה יבטל המסובב, ולא תהי' עוד נדחה. מזה הולידו התולדה הנאמנה : מכלל דבעיא דרישה"...

(זימל שנת תרנ"ג)

דברי הרב זצ"ל הנפלאים שהיו יפים לדורו, על אחת כמה וכמה שנדרשים לדורנו. ותוכחת הנביא "ציון היא דרש אין לה" מעוררים אותנו לעסוק בתורת הקודש והמקדש, ולעורר בזה את הגאולה ולקרב בניין בית חיינו במהרה בימינו. הלכות הקודש והמקדש מרובות מאוד וכבזמן הרב זצ"ל גם היום "דורשיו מעט והוגיו נער יכתבם". ובחסרון העסק הזה תולה הרב זצ"ל את עיכוב הגאולה כולה כדבריו: "על כן רחקה הישועה, ושיבתנו לארץ קדשנו הולכת בכבודות, תחת אשר הי' לה לצעוד צעדי ענק, כי עת לחננה כי בא מועד, גם רצו עבדי ד' ועמו אבני' ויחוננו עפרה". ואנו מזדרזים בעקבות הרוא"ה לעסוק כפי כוחנו במה שנוכל בחלק הגדול הזה של התורה.

מעבר לצורך הכללי לעסוק בהלכות בית הבחירה וענייניו, התעוררות המציאות ופעמי הגאולה מעוררים גם הם לעסק זה. לפני זמן לא רב נתבשרנו על הגעתן של חמש פרות אדומות לארץ שנבדקו על ידי תלמידי חכמים מובהקים ונמצאו כשרות.^כ ידוע לכל, שנדיר מאוד למצוא פרה אדומה תמימה,

^כ תמונת הפרות בכריכה.

ומשך שנים רבות חיפשו פרות שכאלו ולא היו בנמצא או שנפסלו אחר זמן מועט. הגעתן של חמש פרות כאלו שתוכלנה לשמש לטהרתם של ישראל שימשה לנו כתקיעת שופר המעוררת את הלב לעסוק בהלכותיה של טהרת פרה אדומה. כי בלא ידיעת הלכותיה גם כאשר יש בנמצא פרה אדומה לא נוכל להיטהר. ובלא טהרה עומדים אנו מחוץ למקום הקודש מייחלים ומצפים כצמאים ואין להשקות.

זהו הרקע לכתיבתה של חוברת קטנה זו. ובפרט עוסקת החוברת בבירור שאלות יסודיות בנושא. הרב זצ"ל בדבריו שהובאו לעיל חילק בין המצוות שיש בידינו לעשותן, שלגבי חלק זה מוטלת החובה גם להשתדל בפועל ובמעשה לקיימן כמובן, לבין החלק בתורה שעדיין לא זכינו שנוכל לקיימו "חלק גבוה, הוא של המצוות אשר לא בידנו טובנו בהן, מצד רחוקנו מארצנו וחרבן בית מקדשנו". ולגבי כל מצווה ומצווה עלינו לברר האם היא מחלק הראשון או השני, וממילא האם עלינו להשתדל בקיומה כבר עתה.

בחוברת זו ליקטנו תמצית עניינים הנוגעים לכמה שאלות יסודיות בעניין זה ממש – האם בידינו לקיים כבר היום את טהרת פרה אדומה.

הדברים נלקטו מתוך הספרים "פרה אדומה כהלכתה" ו"טהרת ישראל" של מו"ר הרב עזריה אריאל.

ויהי רצון שעצם העסק בהלכותיה ירבה טהרה בישראל ויקרב ביאת גואל ובניין בית אריאל.

מצוות פרה אדומה

ברוך ה' אנו זוכים לחיות בדור של גאולה חזרנו לארצנו יש לנו מדינה משלנו צבא חזק ועם פורח ומשגשג, יחד עם הגאולה הגשמית אנו רואים את הגאולה הרוחנית של תורת ה', מצוות נשכחות חוזרות ומקבלות משמעות כמו מצוות ישוב ארץ ישראל, הצלת ישראל מיד צר, דיני מורא מקדש, ועוד.

כעת כאשר הגיעו לידינו פרות אדומות כשרות לעשיית פרה אדומה, הננו ניצבים לקראת משימת חידוש מצוות הטהרה.

לאחר עשיית פרה האדומה נזכה למי חטאת שמטהרים מהטומאה הכי חמורה, היא טומאת מת.

וכאשר נגיע לכהנים טהורים ניתן יהיה להקריב את הקורבנות כולם, וכן יהיה אפשר להיכנס לשטח העזרה, כהנים יוכלו לאכול תרומה ועוד.

הרמב"ם מביא את מצוות עשיית פרה אדומה בספר המצוות², וכן שאר מוני המצוות.

² מצות עשה קיג - להכין אפר פרה אדומה היא שצונו לעשות פרה אדומה כדי שיהיה אפרה מזומן למי שיצטרך אליו לטהרת טומאת מת כמו שאמר (במדבר יט, ט): "וְהִיְתָה לְעֵדוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

מצווה זו חשובה מאוד, במיוחד לאור העובדה שהרבה מצוות אחרות תלויות בה.

בעזרת ה' ננסה לתת מענה לכמה שאלות בסיסיות שנשאלות בדרך כלל בנושא פרה אדומה בזמן הזה.

ואלו השאלות בהן נעסוק:

- א. מהו צבע "אדום" הכשר לפרה אדומה?
- ב. האם רק המשיח יכול לעשות את הפרה?
- ג. האם ניתן לעשות פרה אדומה בלי היכל?
- ד. האם יש היום כהן טהור לעשיית הפרה?
- ה. האם צריך לגדל ילדים במקום ודאי טהור כמו שמתואר במשנה?

מהו צבע "אדום" שכתוב בתורה? ומהו צבע פרה אדומה?

כותב בעל "בינת האדם" (שער איסור והיתר יג):

"ולוי נראה שלא נמצא בעולם רק ד' מראות שנזכר בש"ס והם שחור לבן ירוק אדום וירוק כולל ג' מראות (געל בלא גרין). וכן אמרו לי הבקיאין במלאכת הצביעה ומוכרי הצבעי' וכל שארי צבעים שבעולם נכללים כולם במראות אלו. ואם כן אין מן הצורך להש"ס להזכירם שהם היו בקיאין איזה נוטה לאחד מן הצבעים ואם דיהה ממנו כשר... אבל הש"ס א"צ להזכירם כלל"

לפי דברי הבינת אדם יוצא שהצבע אדום כולל בתוכו הרבה גוונים של צבעים הנוטים לאדום ולכן אין הכוונה בפרה אדומה שיביא רק פרה אדומה כפי שאנו מגדירים היום את הצבע האדום אלא גם את כל אלו הגוונים הנוטים לצבע זה.

דוגמאות לדבריו:

מנחות (לה.) - תפילין אין קושרין אותן אלא במינן בין ירוקות בין שחורות בין לבנות. אדומות לא יעשה מפני גנאי ודבר אחר.

נידה (כא.) - המפלת חתיכה אדומה שחורה ירוקה ולבנה אם יש עמה דם טמאה.

אמנם הוזכרו עוד גוונים בתורה, אך צריך לומר שאלו ביטויים מסוימים של חומר או תהליך של יצירת צבע.

לדוגמא מצאנו צבע חום שמופיע פעם אחת בתורה לגבי יעקב ולבן- "וכל חום בכשבים" (בראשית ל, לה) ומתרגם אונקלוס "שחום באמראי" ופירש"י "חום - שחום דומה לאדום."

נראה מנדירות המילה "חום" בתורה שזה הגדרה של צבע כהה הנוצר משיזוף או התיישנות.

התכלת הנוכרת בתורה היא סוג של חומר, כמו שנראה מהפסוק גבי המשכן: "וְהָבָה יָכֶסֶף וְנַחֲשֵׁת. וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים. וְעֵרַת אֵילָם מְאָדָּמִים וְעֵרַת תְּחָשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים." משמע שתכלת זה סוג של חומר ולא צבע. שהרי לא שייך לומר שהביאו למשכן זהב.. נחושת וכחול.

מכל מקום אנו רואים ממה שכתב ה"בינת אדם" שיש רק ארבע צבעים עיקריים וכל שאר גוונים כלולים בתוך הצבעים האלו.

כעת נראה שהצבע האדום לפחות כולל בתוכו גם את מה שנקרא היום חום הנוטה לאדום.

מקורות-

רש"י בבכורות ו.

"חמור אדום - וליחייב בבכורה קמ"ל סתם סוסים אדומים הן":

רש"י כותב ש"סתם סוסים אדומים הן" והרי נדיר למצוא סוס ממש אדום אלא מסתבר שהכוונה לחום נוטה לאדום.

ונראה שזה כוונת הפסוק בזכריה (א,ח) "רְאִיתִי הַלֵּילָה וְהִנֵּה אִישׁ רֹכֵב עַל סוּס אָדָם"

משנה במסכת אהלות (יז,ד)

"שדה בית הפרס על גבי טהורה... אפילו אדומה והלבינוה או לבנה והאדימוה, אין עושין אותה בית הפרס."

וצבע האדמה הוא בדרך כלל חום וישנם אדמות הנוטות לגוון לבן. ונראה שזה כוונת המשנה: "אדומה והלבינוה" שהפכוה מחום ללבן.

עוד נראה שהמילה אדום מגיעה מהמילה אדמה.

בגמרא בבא בתרא (פד.) מפרשים ש"חיטה שחמתית" הכוונה לאדומה.

והרי ולא מצאנו חיטה אדומה ממש אלא בצבע חום. מכאן מוכח שגם החום נקרא אדום.

וכן כותב הרשב"ם - "שני מראות יש בחיטין ולא יותר: לבנות ואדומות"

וכן זיהה הפרופ' מרדכי כיסלו חיטה שחמתית כחיטה חומה.

לפי המקורות הללו מוכח שלפחות גם החום הנוטה לאדום נכלל בצבע אדום.

שני סיועים נוספים שהפרות החומות בימינו נחשבות לפרה אדומה.

א. במשניות ובפסקי הרמב"ם נאמר שהשערות הפסולות בפרה אדומה הם שחור ולבן ולא הוזכר צבע אחר, כלומר חוץ משחור ולבן צבע שער הפרה הוא בדרך כלל אדום.

ב. גמרא בעבודה זרה (כד.) "אי הכי אמאי דמיה יקרין?
הואיל ושתי שערות פוסלות בה".

מבואר שפרה אדומה דמיה יקרין משום ששתי שערות פוסלות בה, אם כן, אי אפשר לומר שפרה אדומה זה פרה בצבע אדום כמו דם שאם כן הפרה הייתה יקרה בגלל שנדיר למצוא פרה אדומה שכזאת, אך לא זאת הסיבה שדמייה יקרין, אלא משום שנדיר שלא יהיה בפרה שערות פוסלות, מכאן אנו רואים **שהצבע אינו נדיר**.

רס"ג בתרגום לבמדבר (יט, ב) מתרגם פרה אדומה - "צפרא" ומבאר הר"י קפאח במהדורתו לתרגום זה - "צהוב חום כעין חלמון ביצה כהה... אבל אדומה ממש כדם הרי זה דבר שאינו במציאות.. ולא יתכן שיצטוו על דבר שאינו טבעי"

לסיכום, ההגדרה "פרה אדומה" חלה גם על הפרות שנראות לנו כחומות, אלא שבלשון התורה זה נקרא "אדום".

האם רק המשיח יכול לעשות את הפרה אדומה?

כתב הרמב"ם בהלכות פרה אדומה (ג,ד):

"ותשע פרות אדומות נעשו משנצטוו במצוה זו עד שחרב הבית בשנייה, ראשונה עשה משה רבינו שנייה עשה עזרא ושבע מעזרא עד חורבן הבית והעשירית יעשה המלך המשיח מהרה יגלה אמן כן יהי רצון".

מכאן אפשר להבין שאנו מעוכבים לעשות פרה אדומה משום שרק מלך המשיח יעשה את הפרה.

אמנם יש לשאול מניין לרמב"ם שמלך המשיח יעשה את הפרה העשירית? מה המקור לכך?

ועוד יש לשאול האם כוונת הרמב"ם היא לאסור עשיית פרה אדומה ללא מלך המשיח?

על השאלה השנייה יש לענות ממה שכתב הרמב"ם בספר המצוות לרמב"ם שורש ג:

"השרש השלישי שאין ראוי למנות מצות שאין נוהגות לדורות. דע, כי אמרם (מכות כג ב) תרי"ג מצות נאמרו לו למשה בסיני מורה על היות זה המספר הוא מספר המצות הנוהגות לדורות. כי מצות שאינן נוהגות לדורות אין קשר להן בסיני הן שנאמרו בסיני או בזולתו. ואמנם כווננו באמרם בסיני לפי שעקר התורה שנתנה היה בסיני והוא אמרו יתעלה (ס"פ משפטי) עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך. ובביאור אמרו (שם כג ב, כד א) מאי

קראה תורה צוה לנו משה מורשה רוצה לומר מספר תורה והוא תרי"א ואנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמעום ובהם נשלמו תרי"ג מצות. ירצו בזה הסימן שהדבר שצוה לנו משה ולא שמענוהו כי אם ממנו הוא מספר תור"ה וקראה מורשה קהלת יעקב ומצוה שאינה נוהגת לדורות אינה לנו מורשה. שאמנם ייקרא ירושה מה שיתמיד לדורות כמו שאמר "כימי השמים על הארץ".

ובספר המצות כתב: "עשה קי"ג - להכין אפר פרה אדומה היא שצונו לעשות פרה אדומה כדי שיהיה אפרה מזומן למי שיצטרך אליו לטהרת טומאת מת כמו שאמר (במדבר יט, ט): "וְהִיְתָה לְעֹדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

אם כן מבואר ברמב"ם שעשיית הפרה היא מצווה תמידית, הנוהגת בכל דור. ואם כן בוודאי שמה שכתב שמלך המשיח יעשה פרה זו, אינו מעכב את עשיית הפרה.

ויותר מזה כתב הרמב"ם ב"איגרת השמד" דברים חריפים מאוד -

"וחיוב המצות אינו תלוי בביאת המשיח, אלא אנחנו מחויבים להתעסק בתורה ובמצות ונשתדל להשלים עשייתן ואחר שנעשה מה שאנחנו מחויבים אם יזכה ה' לנו או לבני בנינו לראות המשיח הרי זה טוב יותר ואם לא הפסדנו כלום, אלא הרוחנו בעשייתנו מה שאנחנו מחויבין. אבל אם יעמוד אדם במקומות שיראה כי התורה תפסוק והמין יאבד בעבור השנים והוא אינו יכול להעמיד דתו ויאמר שאר אני עד שיבא משיח ואצא מזה שאני בו, אין זה כי אם רוע לב ואבוד גדול ובטול הדת, והדעת זו היא דעתי והשם יודע האמת:"

ונראה לומר שמה שהתכוון הרמב"ם שאת העשירית יעשה מלך המשיח זה כעין השערה כיוון שבזמן הרמב"ם לא היה אפשר לעשות בגלל שיעבוד המלכויות והרמב"ם פוסק שאין בין ימות המשיח לזמן הזה אלא שיעבוד מלכויות אם כן ברור שרק מלך המשיח יעשה את הפרה.

ואולי עוד אפשר לבאר בכוונתו ש"יעשה מלך המשיח" זה תקופה של משיח כמו בתקופתנו שאנו בראשית הגאולה וכשנזכה לעשות פרה אדומה במהרה בימינו אזי יהיה זה עוד אחד מסימני הגאולה.

הרב קוק כותב דבר יסודי בעניין דומה (מובא באוצרות הראי"ה ח"ב, 235):

"אין דבר בעיקרי האמונה שיניא אותנו מן הרעיון שתהיה התחלת התנערותנו מעפר גלותנו על פי השתדלותנו בדרכי הטבע. מאליה תולד ההחלטה שהחובה קדושה להשתדל בזה ככל אשר תשיג ידינו. אמנם יש אשר התנגדו לזה באומרם שדברי התלמוד הבבלי מורים ההיפוך, שהרי בכמה מקומות הקשו "הלכתא למשיחא", אם כן הבינו מזה רבים שאין לקוות לתשועת ישראל כי אם בצירוף הפלאות כביאת אליהו וכיוצא בזה, אשר אין בדרכי ההשתדלות שלנו מקום להם. אבל באמת אין ראוי להזניח מאמרים מפורשים שהדעה נוטה אליהם, מפני מאמר שיש לו פירושים שונים... ו"משיחא" נקרא גם כן מעת שישבו ישראל לבצרון (על פי זכריה ט, יב) שהוא שורש ביאת המשיח, אף על פי שלא תהיה עדיין הגאולה בשלמותה".

האם צריך היכל לשם עשיית פרה אדומה?

בפרה אדומה נאמר "וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָה בְּאֶצְבָּעוֹ וְהָזָה אֶל נֶכַח פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד".

אם כן יש להסתפק שמא צריך שיהיה נכח אהל מועד ממש או אולי מספיק שיהיה נכח מקום אהל מועד?

כמו כן מבואר במשנה במידות שצריך לראות את ההיכל בשעת הזיית הדם.

מסכת מידות (ב,ד):

"כל הכתלים שהיו שם היו גבוהים חוץ מכותל המזרחי שהכהן השורף את הפרה עומד בראש הר המשחה ומתכוין ורואה בפתחו של היכל בשעת הזיית הדם".

ומקור הדין נלמד בספרי.

ספרי במדבר פרשת חקת (קכג):

"והזה אל נכח פני אהל מועד שיהא מתכוון ורואה פתחו של היכל בשעת הזאת הדם".

ראיות שלא צריך היכל בנוי

נביא שלש ראיות שעל אף דינים אלו בכל זאת ניתן לעשות פרה אדומה בלי היכל. ולא צריך דווקא לראות את "פתח ההיכל" ממש אלא את מקום ההיכל:

א. ראיה מהגמרא **במנחות** (כז:): שדנה ביחס בין "וְאֵל יָבֵא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לְפָרְכָת אֶל פְּנֵי הַפְּפֹרֶת אֲשֶׁר עַל הָאָרוֹן" לבין "וְהָיָה אֶל נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד" וזה לשונה-

"ורבי יהודה דאמר: "אל פני הכפרת" דוקא, "והזה אל נכח" נמי דוקא; ורבנן: מדהתם לאו דוקא, ה"נ לאו דוקא. מתקיף לה רב יוסף: לרבי יהודה מד"אל" דוקא, ("אל נכח") נמי דוקא? אלא דמקדש שני דלא הוּו ארון וכפורת, ה"נ דלא עביד הזאות? אמר רבה בר עולא, אמר קרא: ד"וכפר את מקדש הקודש", מקום המקדש לקודש"

הגמרא הקשתה לרבי יהודה שסובר ש"אל" דווקא קשה מבית שני שלא היו ארון וכפורת מדוע עשו את יום כיפור בבית שני ותירצו שזה לימוד מיוחד. משמע שלרבנן ש"אל" לאו דווקא לא קשה מבית שני שלא היה ארון הברית, ולכן גם לעניין פרה אדומה "אל נכח" לאו דווקא, ולא יעכב שאין בית.

ב. ראיה מפרה אדומה שלפי חלק מהמפרשים נעשתה בבית שני קודם בניין המקדש.

מסופר **במשנה בפרה** (פרה ג,ג) על חומרות שהיו עושים בפרה אדומה-

"ובפתח העזרה היה מתוקן קלל של חטאתי ומביאין זכר של רחלים וקושרים חבל בין קרניו וקושרים מקל ומסבך בראשו של חבל וזורקו לתוך הקלל ומכה את הזכר ונרתע לאחוריו ונוטל ומקדש כדי שיראה על פני המים".

בתוספתא (פרה ג,ה) מבאר רבי יהודה שמעשה זה היה כשעלו מן הגולה.

"מכה את הזכר נרתע לאחוריו ואפר נשלך נוטל ומקדש.... מעשים אלו עשו כשעלו מן הגולה דברי ר' יהודה ר' שמעון אומר עפרן ירד עמהן לבבל ועלה".

הר"ש על המשנה מבאר את התוספתא זו, ובסוף פרושו מסביר כיצד נשאר על פתח העזרה קלל והרי נבוכדנצר החריב את המקדש? וז"ל:

"פי' כשעלו מן הגולה ולא היה להם אפר להטהר ומזה שנשאר לא היו יכולין ליקח שהיו טמאין הילכך לא אפשר אלא בהכי וכשהחריב נבוכדנצר לא החריב אלא התקרה אבל הכותלים הניח:"

מוכח בר"ש שהסיפור של פרה האדומה בבית שני היה לפני בניין ההיכל שכן הסביר שהקלל היה מונח על הקיר של בית ראשון ונבוכדנצר הרס רק את התיקרה, ומכל מקום לא היה דין של היכל על הכתלים שהרי בבית שני הקריבו מדין "מקריבין אף על פי שאין בית" (זבחים סב.), אם כן "רק הכתלים" זה לא נחשב היכל ובכל זאת עשו פרה אדומה.

¹ כד שיש בו אפר פרה.

אמנם יש להקשות שהרי המשנה בפרה אומרת שאת הפרה השנייה, לאחר זו של משה רבנו, עשה עזרא (פ"ג מ"ה).

ועזרא עלה מבבל לאחר בניין המקדש כמו שמפורש בספר עזרא (ו, טו. ו פרק ז א-ז) וכתוב במגילה (טו): אמר רב ואיתימא רב שמואל בר מרתא גדול תלמוד תורה יותר מבנין בית המקדש שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה". כלומר הסיבה שעזרא לא הגיע לבניין המקדש בגלל שלמד תורה אצל ברוך בן נריה.

ומצד שני קשה לומר שרק לאחר שעזרא עלה עשו את הפרה שהרי כתוב בעזרא (ג, ה) "וְאַחֲרַי כֵּן עֲלֵת תִּמְיָד וְלַחֲדָשִׁים וְלִכְל מוֹעֲדֵי ה' הַמְקֻדָּשִׁים, וְלִכְל מִתְנַדֵּב נִדְבָה לָהּ. מִיּוֹם אַחַד לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי הַחֲלוּ לְהַעֲלוֹת עֹלוֹת לָהּ, וְהֵיכַל ה' לֹא יִסָּד"

מבואר שהיו מקרבים לכל מתנדב נדבה ואם עדיין לא עשו פרה אדומה, שהרי היכל ה' לא היה מיוסד, ברור שזה היה קודם עליית עזרא. נמצא לשיטת ר' יהודה שעדיין היו טמאין (כמו שכתב ר"ש "שהיו טמאין") והרי קרבן נדבה אסור להקריב בטומאה משום שטומאה הותרה רק בציבור, ולפי ההבנה שעזרא עשה את הפרה האדומה כיצד הם היו טהורים?

ועוד קשה ממה שכתוב מיד לאחר חנוכת ההיכל (עזרא ו יט) "וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי הַגּוֹלָה אֶת הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן. כִּי הִטְהָרוּ הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם כְּאֶחָד כָּלֵם טְהוֹרִים וַיִּשְׁחֲטוּ הַפֶּסַח לְכָל בְּנֵי הַגּוֹלָה וְלֹאֲחִיהֶם הַכֹּהֲנִים וְלָהֶם"

נמצא שבפסח כל הכהנים היו טהורים וקשה לומר שכאשר עלה עזרא אחר כך כבר לא היה כהן טהור לעשות את הפרה אדומה, שהרי לכהנים אסור להיטמא למת.

אלא נראה לומר שהפרה נעשתה קודם עליית עזרא וגם קודם בניין ההיכל.

וכוונת המשנה, שפרה שנייה עשה עזרא אפשר להסביר בכמה אופנים: או שהפרה נעשתה בהכוונת עזרא מבבל או שעלה לזמן קצר לארץ ישראל ובזמן הזה עשה את הפרה או שכל מעשי בית שני יוחסו לעזרא מפני שהיה גדול הדור, ויש לכך כמה ראיות בש"ס.⁷

מכל מקום נמצא ברור שלפי שיטת רבי יהודה מוכח שעשו פרה אדומה עוד קודם בניין ההיכל וממלא מותר לעשות פרה גם בלי היכל.

ג. סיוע מלשון הספרי –

ספרי במדבר (פרשת חקת פיסקא קכג):

"והזה אל נכח פני אהל מועד שיהא מתכוון ורואה פתחו של היכל בשעת הזאת הדם: והזה אל נכח פני אהל מועד שאם לא הוקם המשכן או אם קיפלה הרוח את היריעה לא היתה פרה נעשית חטאת".

הסיפרי בדרשה הראשונה מדבר על בית עולמים כיוון שמדבר על היכל שלא היה קיים במשכן, ובדרשה השנייה עובר לדבר

⁷ שבועות טז. עיין בגמרא ורש"י "כשהיו בונין בהיכל- בימי עזרא", ועיין עוד בספר פרה אדומה כהלכתה, 443.

על "משכן". ונראה שדייק בדרשה השנייה שדווקא במשכן אם אין את אהל מועד אין קדושה אבל בבית עולמים גם בלי היכל יש קדושה ולכן גם אם אין היכל כשר לעשות פרה אדומה.⁷¹

סיכום- ניתן לעשות פרה אדומה בלי היכל. כך מדוקדק בדברי הסיפרי, מדברי חכמים ש"אל נכח" זה לאו דווקא, וכן מוכח שהרי בתחילת בית שני עשו פרה אדומה בלי היכל.

⁷¹ בעניין "קיפלה הרוח את היריעה" פירש רבנו הלל שזה נחשב כעין פירוק המשכן ולכן נחשב שאין משכן, אמנם יש אחרונים שפרשו שהכוונה שנפגע פתח המשכן ולא המשכן עצמו אך לפי הדקדוק מהמילה "היכל" מול משכן ויריעה נראה שאם יש קדושה ואין פתח כשר, בכל זאת יכול לעשות את הפרה האדומה.

האם יש היום כהן טהור לעשיית פרה אדומה?

נאמר במעשה הפרה "וְאָסַף אִישׁ טָהוֹר אֶת אֶפֶר הַפֶּרֶה וְהָנִיחַ
מִחוּץ לַמִּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר".

וכן הכהן השוחט את הפרה צריך להיות טהור כמבואר
במשנה (פרה ג א)

אם כן נשאלת השאלה האם יש היום כהן טהור לעשיית פרה
אדומה?

לעניין רוב הטומאות טבילה במקווה מטהרת אולם לטומאת
מת לא מועילה טבילה ללא הזאת מי חטאת לכן צריך כהן שיש
לו חזקה שלא נטמא מעולם.

כדי שכהן ייחשב כטהור מטומאת מת בזמן שאין לנו מי חטאת,
עליו להקפיד על כל הכללים הבאים:

- א. מעולם לא היה בבית חולים. אם שהה בבית חולים
שמוחזק שאין בו טומאת מת צריך לבחון כל מקרה
לגופו.
- ב. הוריו הקפידו על דיני כהונתו כבר מילדות ונזהרו
מלהיכנס איתו לכל סוגי הקברים ולהתרחק מהם.
- ג. לא היה בחוץ לארץ.
- ד. צריך שלא יטמא בטומאת "חרב כחלל" וכעת נבאר
מהי?

כתוב בתורה בפרשת חוקת "וְכָל אֲשֶׁר יִגַע עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה
בְּחֻלָּל חָרֵב אוֹ בְּמֵת אוֹ בְּעֵצִים אָדָם אוֹ בְּקִבְרֵי יִטְמָא שְׂבַעַת יָמִים."
(במדבר יט, טז)

ודרשו רבותינו מייחור המילה "חרב": "חרב- הרי זה כחלל"
(נזיר נג:)

זו סוגיה חשובה מהו היקף הדין של "חרב כחלל", שהרי אם
נאמר שכל כלי שנטמא במת הוא נחשב כמת אזי אין מציאות
של איש טהור היום, מספיק שאדם נגע במשקפיים ששהו בבית
קברות וכבר הוא נטמא וצריך הזאה. אולם צריך לעיין במאמר
"חרב כחלל" של הרב עזריה אריאל שליט"א בספר טהרת
ישראל (ח"א סימן ב) בו הוא מוכיח שדין "חרב כחלל" נאמר
דווקא כאשר הכלי מחובר למת ורק אז נחשב הכלי כמת עצמו,
וברגע שניתק הכלי מהמת הרי הכלי נעשה אב הטומאה ואינו
מטמא כמו מת.

מפני אריכות הדברים נביא רק מקור מרכזי בנושא זה:

דין חרב כחלל נמצא במשנה באהלות (א,א)

"שנים טמאים במת -- אחד טמא טומאת שבעה, ואחד טמא
טומאת ערב. שלשה טמאין במת -- שנים טמאין טומאת שבעה,
ואחד טמא טומאת ערב. ארבעה טמאין במת -- שלשה טמאין
טומאת שבעה, ואחד טמא טומאת ערב.

כיצד שנים? אדם הנוגע במת, טמא טומאת שבעה. ואדם הנוגע
בו, טמא טומאת ערב.

כיצד שלשה? כלים הנוגעים במת, וכלים בכלים, טמאין טומאת שבעה. השלישי, בין אדם ובין כלים, טמאין טומאת ערב.

כיצד ארבעה? כלים נוגעין במת, ואדם בכלים, וכלים באדם, טמאין טומאת שבעה. הרביעי, בין אדם בין כלים, טמא טומאת ערב."

פשט לשון המשנה הוא "כלים הנוגעים במת" שנוגעים עכשיו, דהיינו בחיבורין.

וכך מסביר הראב"ד בהלכות נזירות (ח,ז)

"מה שאמרו שהאדם מיטמא בכלים הנוגעים במת לטומאת שבעה לא אמרו אלא בחיבורין חיבורי אדם בכלים וכלים במת אבל שלא בחבורין טומאת ערב."

לבירור הסוגיה במלואה צריך לעיין בספר טהרת ישראל.

האם צריך לגדל ילדים במקום ודאי טהור כמו שמתואר במשנה?

מובא במשנה במסכת פרה (ג, ב-ד):

"חצרות היו בירושלים בנויות ע"ג סלע ותחתיהם חלול מפני קבר התהום ומביאים נשים עוברות ויולדות שם ומגדלות שם את בניהן ומביאים שוורים ועל גביהן דלתות ותנוקות יושבין על גביהן וכוסות של אבן בידם הגיעו לשלוח ירדו ומלאום ועלו וישבו על גביהן ר' יוסי אומר ממקומו היה משלשל וממלא:

באו להר הבית וירדו, הר הבית והעזרות תחתיהם חלול מפני קבר התהום ובפתח העזרה היה מתוקן קלל של חטאת ומביאין זכר של רחלים וקושרים חבל בין קרניו וקושרים מקל ומסבך בראשו של חבל וזורקו לתוך הקלל ומכה את הזכר ונרתע לאחוריו ונוטל ומקדש כדי שיראה על פני המים, רבי יוסי אומר אל תתנו מקום לצדוקים לרדות אלא הוא נוטל ומקדש:... וצריכין היו התנוקות להזות דברי רבי יוסי הגלילי רבי עקיבא אומר לא היו צריכין להזות."

מבואר במשניות שהיו מגדלים תינוקות ללא חשש של טומאה כדי שתינוקות אלו ישתתפו בתהליך טהרת הכהן שעושה את הפרה האדומה.

ונשאלת השאלה: אמנם היום אין לנו אפר פרה כדי לטהר את הכהן אך אולי נחייב את הכהן שעושה את פרה האדומה להיות כמו תינוקות הלו, כלומר שנדאג שייולד בתוך מקום ודאי טהור ויגדל עד לגיל בו יהיה ראוי לעשות את הפרה?

אמת שכך כתב בספר "טהרת הקודש" כאשר התווה איך לעשות פרה אדומה בימינו והצריך לגדל תינוק כהן בטהרה עד שיביא שתי שערות.

אך מנגד צריך להבין שהאפשרות לגדל ילד בתוך מקום אחד למשך שלוש עשרה שנה, ולשמור עליו במשך כל הזמן הזה מטומאה, זאת משימה לא פשוטה בכלל.

האם חובה לגדל ילד כהן בתנאים המוזכרים במשנה?

ברור שבזמן שעשו את גידול התינוקות המדובר, זה היה נעשה במקום גדול, כמו שכתוב "חצרות היו בירושלים", ומבואר בירושלמי עירובין (פרק ו הלכה ח) אין חצר פחות משתי בתים. והלשון חצרות אומר כמה וכמה. אם כן הילדים לא היו בודדים שם בתוך חדר לבד אלא זה היה משהו גדול המאפשר חיים.

אם כן את התשובה לשאלה זה נראה לחלק לשניים.

במידה ומדינת ישראל תתגייס לפרויקט ותארגן מקום גדול מרווח ומסודר לעניין הזה בהחלט כך ראוי לעשות ואף להעניק תמריצים לתושבים מתרומת הלשכה (כמבואר בכתובות קו.).

אך במידה ורק קבוצה קטנה שמוגבלת בתקציבה תתגייס לאירוע, ולקבוצה זו אין אפשרות לארגן אלא דבר קטן ללא תנאים בסיסים של מרחב מחיה, חברה וחינוך. אין להחמיר את חומרה זו ויש להסתפק בכהן שאנו יודעים עליו שגדל בטהרה.

ראיות לכך שאין להחמיר חומרה זו במצב זה.

- א. **בזבחים** (ק"ג,א) וברש"י שם נאמר שהקפדה זו לגדל במקום מיוחד היא "מעלה" שאינה מעכבת, מאחר שארץ ישראל בחזקת טהרה. אם כן יש לומר "שעת הדחק - כדיעבד דמי".
- ב. **ביומא** (י:) נאמר לשיטת רבי יהודה דירה בעל כורחו לא שמה דירה ורבנן תיקנו לכהן הגדול שיעשה מזווה בלשכת פלהדרין כדי שלא יאמרו כהן חבוש הוא בבית האסורין.
- מבואר שמצד חילול השם יש לתקן תקנות וכל שכן שלא צריך לגרום על ידי תקנות למצב של חילול השם.
- ג. **בתוספתא** בפרה נאמר שגידלו את התינוקות עד גיל שבע, ומשמע בחסדי דוד בדעת הרמב"ם שלא חיכו עד בגרותם כי לא רצו לכלוא את הילדים עד בגרותם. אם כן בימינו, שעל מנת לוודא את טהרת הכהן השורף עצמו צריך לחכות לבגרות, אין צורך להחמיר חומרה זו.
- ד. **שיטת רש"י** (יומא ג:) והרבה ראשונים שתקנה זו נתקנה כנגד הצדוקים שסברו שטבול יום פסול לפרה אדומה. אמנם בימינו שאין צדוקים הסוברים דבר זה נראה שאין להחמיר¹.

¹ תפארת ישראל (פרה ג ג בועז אות ז)

לסיכום - אין חיוב לגדל כהן בטהרה כשאין אמצעים לכך, וכמובן שזה לא שיקול להימנע מעשיית פרה אדומה.

סוף דבר מתוך לימוד ועיון במצוות פרה אדומה ניתן לסלול את הדרך לקיומה. ועלינו לזכור את דברי הרב " כי מעוט שימת הלב והיסח הדעת מחלקי התורה הללו, שהם עיקריים לישועת נפשנו, גורם בעונינו רחוק עת הישועה כי איך נבא אל הארץ ולא שמנו אל לב לדעת משפט אלהי הארץ" על כן חובה גדולה ללמוד וללמד את פרטי מצוות פרה אדומה וכך נזכה לקיומם במהרה.

ניתן לקבל קובץ של טהרת ישראל א' ו ב'
קובץ טיוטה של הספר פרה אדומה כהלכתה.
במייל - azar@neto.net.il

ישיבת המקדש קמה במטרה לגדל תלמידי חכמים עסוקים בהלכות המקדש והגאולה, ועל ידי זה יעוררו עוד רבים לעסוק בדינים אלו שנעשים רלוונטים מיום ליום.

חוברת זו יוצאת לציבור בעקבות הגעתן של חמש פרות אדומות כשרות לארצנו וההבנה שלומדי התורה חייבים להתחיל לעסוק בשאלת עשיית פרה אדומה בימינו.

יהי רצון שחוברת זו תפעל את פעולתה ותחבר את עם ישראל למצוות פרה אדומה ברעיון ובפועל ממש

